

vyhnutnosť je objektívna. Vyjadrením a syntézou týchto protikladov sú práve štatistické zákony, ktoré predstavujú naše asymptotické približovanie sa absolútnej pravde. Práve tak pri vývine ľudskej spoločnosti správa sa jednotlivý človek vzhľadom k celej spoločnosti „náhodne“ a jednako len syntéza týchto náhodností determinuje spoločenský vývin. No pritom predsa len aj samo správanie sa jednotlivého človeka vzhľadom k nemu samému, t. j. so stanoviska psychológie, je tiež determinované.

Tak treba chápať aj pojmy „slobodné hospodárstvo“ a „riadené hospodárstvo“ (Szabad gazdasági rendszer és törvénygazdaság, 117—120).

Veľmi zaujímavé a správne je stanovisko autora k psychoanalýze (Dialektikai materializmus és pszichoanalízis, Gyermeklélektan, jellem és lélektani irracionalizmus, 121—169). Uznáva isté zásluhy týchto psychologických smerov (napr. vzbudenie záujmu o skúmanie podvedomých procesov), no odhaľuje aj všetky ich chyby, ich jednostrannosť (sexualizmus a pod.), aj to, ako stavajú celú vec na hlavu. Infantilné zážitky, pravda, spoluurčujú psychický vývin človeka a teda aj ľudskej spoločnosti, no neslobodno zabúdať, že aj tieto zážitky samy vznikajú vplyvom spoločnosti a že tu teda ide o dialektickú súhrnu dvoch prúdov, nie o priamočiary vplyv „infantilných komplexov“.

Kniha obsahuje ešte články Részletek egy nyilt levélből (5—6), Természeti és társadalmi jelenség (66—70), predslav k maďarskému vydaniu *Kapitálu* a článok A. M ó d a, *Dialektikus világgép* (71—79).

Je pochopiteľné, že niektoré z článkov nemajú dnes už tú aktuálnosť, ako vtedy, keď boli uverejnené, no jednak len zostáva Molnárova kniha veľmi cenným príspevkom do marxistickej literatúry.

(1948)

Stanislav Felber

IGOR HRUŠOVSKÝ, PROBLÉMY NOETIKY

Vyšlo v Trnave 1948, str. 157, cena 90 Kčs.

Autor preberá problémy noetiky so stanoviska dialektického materializmu so zreteľom na otázky, ktoré sú aktuálne u nás aj so zreteľom na riešenie, ktoré priniesla svetová, osobitne anglická a americká filozofia.

Začína diskusiou bezprostredných dát vedomia a dochádza k základnej téze realizmu. Prechodné štádium volá intersubjektivismom.

V ďalšom rozlišuje medzi formálnou a materiálnou (teda empirickou) platnosťou výrokov a stanoví ich vzájomný pomer. Konštatuje hypotetický charakter empirických výrokov a dôležitosť a význam hypotézy vo vede. Zisťuje pritom dialektiku formálneho a empirického poznania — jedno dopĺňa a popoháňa druhé v dialektickej súhre.

Odmieťa pojem konvenčnosti vedeckých výrokov a prevádza ho na provizórnu kodifikáciu určitých axiém, verifikovaných vždy len skúsenosťou. Uvádza na pravú mieru pojem racionálnej indukcie a odmieťa možnosť poznania absolútnej pravdy, práve tak ako všetky „intuície“ v smysle Husserla alebo Losského. Hovorí: „Práve na každej relatívnej pravde participuje aj absolútna pravda.“ Rozlišuje pritom aj správne medzi problémami „metafyzickými“ v scholastickom smysle a medzi mnohými otázkami, ktoré sa medzi starú metafyziku nesprávne zaraďujú.

V ďalšom kritizuje autor pojem kauzality. Rozoznáva pritom všeobecný — univerzálny — postulát kauzálneho diania (azda by bolo lepšie povedať legality) a špeciálne kauzálne zákonitosti, ako ich poznáva veda. Tieto špeciálne konštatovania určitého súvisu sú práve tak verifikovateľné ako falzifikovateľné, kým univerzálny pochop kauzality je nezvratný.

Logiku pokladá autor za nástroj, ktorým urovnávame naše empirické poznatky a dokazuje premennosť jej axióm, vynútenú zdokonaľovaným poznaním. Pripúšťa preto zdokonalenie bivalentnej logiky logikami polyvalentnými. Zdôrazňuje pritom dialektický súvis formálnej logiky a empirického poznania.

Napokon rieši v smysle dialektického materializmu pojmy slobody, zodpovednosti a determinizmu, ukazujúc, že sloboda je poznaním zákonitosti a zodpovednosť nie je v protiklade proti determinizmu.

S tohto stanoviska rieši aj problém slobody vedeckého bádania a zneužívanie tohto pojmu reakciou.

V závere shrnuje potom koncízne všetky dôsledky svojho vedeckého bádania noetického a konštatuje, že jediným správnym riešením noetických problémov je dialektický materializmus.

Charakteristickou črtou celej knihy je úsilie o presnú a koncíznu formuláciu problémov, čo azda sťažuje jej štúdium, no čo ju na druhej strane robí cenným prínosom do našej filozofickej literatúry. Niekedy azda trochu zaráža užívanie nezvyčajnej terminologic, prevzatej neraz z pozitivistickej filozofie; autor však prikladá všetkým týmto termínom nový, dialektický význam a vždy ho aj jasne vykladá v duchu dialektického materializmu.

Jeho kniha stáva sa tak cennou príručkou pre každého, kto sa o dialektický materializmus zaujíma a kto chce hlbšie preniknúť do jeho presneformulácie.

(1948)

Stanislav Felber

ADAM WIEGNER, ELEMENTY LOGIKI FORMALNEJ

Poznaň 1948, strán 180.

Základy formálnej logiky sú príručkou, ktorá vznikla z univerzitných prednášok. Od iných učebníc a príručiek logiky (napr. od *Logiky T v r d é h o*) sa líši tým, že je len logikou, t. j. zaoberá sa len formou, usporiadaním a či štruktúrou viet a dôsledkami tej štruktúry. Preto sa *W i e g n e r* nepúšťa do problémov o podstate pochopov, súdov a do rôznych filozofických názorov o nich. Tieto úvahy nepatria totiž do samej logiky, ale do filozofie logiky. V starších učebniciach zbytočne odvádzaly pozornosť od samotných logických problémov.

Ale autor neskúma ani všetky formy viet (súdov); nevšima si napr. vzťahové vety (Ján je menší ako Peter), ani vety typu: Ján píše list, ale len subjekt-predikátové vety (Ján je múdry). Autor si pritom jasne uvedomuje obmedzenie svojej štúdie.

V subjekt-predikátovej forme vety sa delia podľa kvantity subjektu a kvality vety, a preto dostaneme štyri druhy viet: všeobecná afirmatívna (A), všeobecná negatívna (E), partikulárna afirmatívna (I), partikulárna negatívna (O), t. j. S a P, S e P, S i P, S o P, pričom „a, e, i, o“ sú práve